

MAGYAR CSOPORTNYELVI DOLGOZATOK

48.

FÜLÖP TAMÁS

A LENTI LAKTANYA KATONÁINAK
NYELVHASZNÁLATA
1985 / 86.

Budapest, 1991.

Kiadja az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke
valamint az MTA Nyelvtudományi Intézete

FÜLÖP TAMÁS

A lenti laktanya katonáinak nyelvhasználata
1985/86.

Magamnak készítve

1991. dec. 1.

Tamás

Budapest, 1991.

Ez a szám a Somogy megyei ZÖLDÉRT anyagi támogatásával
jelent meg

ISSN 0209 6986

Kiadja az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke
valamint az MTA Nyelvtudományi Intézete

BEVEZETÉS

A kaposvári Munkácsy gimnáziumban szerzett érettségim után felvételt nyertem az ELTE fizikus szakára. Az egyetem megkezdése előtt azonban egy éves katonai szolgálatra vonultam be. Így kerültem Lentibe.

Az új légkörben hamarosan feltűnt a sorkatonák mindennapi nyelvhasználatának érdekessége. Rengeteg új szóval, kifejezéssel, sőt, mondókákkal, versikékkel találkoztam. Nem a katonai szakszavakról beszélek; mintha egy ismeretlen, sajátos nyelvrületre érkeztem volna. Sok, a mindennapi életben előforduló, illetve a katonai életre jellemző szituáció, fogalom, tárgy sajátos, az idegen (civil) fül számára gyakran érthetetlen elnevezést kapott. Megfogott a szavakban és kifejezésekben rejlő szellemesség, a nyelvi lelemény és a humor. Édesapám -- aki nyelvészettel foglalkozik --, vetette föl az ötletet, hogy érdemes lenne földolgozni az ott gyűjtött szó- és kifejezésanyagot. Így született meg ez a kis munka.

A gyűjteményben nem szerepelnek pontos katonai szakszavak, és semmi olyan, ami sértené a katonai titoktartás szabályait. A benne szereplő legtöbb kifejezés ugyanúgy használható a civil életben is (egy évvel a leszerelés után még mindig kísért csoporttársaim és saját magam beszédében a Lentiben megszokott nyelvhasználat). A néhány, fegyverekkel vagy a katonai étellel kapcsolatos humoros elnevezés megfelelője pedig közismert (géppisztoly, aknavető, százados stb.). Nem volt célom továbbá a trágárságok összegyűjtése. Mivel az átlagosnál is több a primitív,

műveletlen sorkatonáknál, beszédük igen gyakori elemként tartalmaz agresszív, fenyegető, sértegető és obszcén kifejezéseket. (A nagyhangú, súlyos fenyegetések azonban szinte kivétel nélkül blöffnek bizonyulnak.) Mivel a laktanya mindennapi beszédében a sajátos szókinccs a durva beszéddel teljesen átítatódik, ez rányomja bélyegét gyűjteményemre is, bár igyekeztem azokat a kifejezéseket följegyezni, amelyekben -- szerintem -- több a nyelvi lelemény, mint a trágárság.

Mivel egy zárt közösség sajátos nyelvhasználatáról van szó, ezt a kifejezés- és szókinccset csoportnyelvnek nevezném. Vajon mi az oka e csoportnyelv létezésének? Először is a seregben az egyéniség megnyilvánulásának sokkal kisebb a lehetősége. Egyforma a ruha és a felszerelés, azonosak az életkörülmények, hasonló a bánásmód; mindez szürke tucateberré teszi az egyéneket. A szabadidő eltöltésének különböző formáin kívül a mindennapi beszéd az egyetlen lehetőség az egyéniség felmutatására. Így kerül előtérbe az egyéni szókinccs, beszédstílus. A nyelvi találékonyság eredménye ez az egyes emberek beszédéből kialakuló, sajátos csoportnyelv.

Érdekes, hogy a katonák örömeiket lelik e szókinccs használatában, büszkén terjesztik a hallott új, érdekes, furcsa kifejezéseket; s miközben mindenki ezzel a nyelvhasználattal akarja egyéniségét megmutatni, éppenséggel beleolvad, beleilleszkedik az azonos beszédűek csoportjába. Másrészt vannak olyanok, akik a beilleszkedés vágyától vezérelve sajátítják el a nyelvet: nem akarnak kilógni, hiszen „már mindenki így beszél”.

A gyűjtemény öt részre tagolható. Először egy szószedet szerepel. Majd a frazémák következnek. Ezek olyan állandósult kifejezések, melyek gyakori építőkövei a katonák mindennapi beszédének. A szójátékok, mondókák és a (kötött) párbeszéd elsősorban a humor megnyilvánulásai.

A szavak, hazémák megértéséhez szeretnék segíteni néhány gondolattal. A sorkatonák számára a legfőbb érték az idő múlása, az, hogy hány nap van még hátra. A szolgálatból ezért van olyan nagy szerepe a kopasz-gumi-öreg felosztásnak, ezért olyan fontos a centi, stb. Sok szónak, kifejezésnek, elnevezésnek ki lehet nyomozni a lehetséges eredetét. Ezt egy példán mutatom be.

Először volt a humoros, ám semmi jelentéssel nem bíró állandósult párbeszéd: - Mi van?

- Obi van. (Obi van Kenobi A csillagok háborúja című film egyik szereplője.) Gyakran kellemetlen eseményre, szituációra vonatkozott a Mi van? kérdés, ezért az "obi" -- valószínűleg -- átvette a 'baj, szívás' jelentést. Így az "obi" már valós helyzetet jelölt, s értelmes lett az Obi van válasz. Később az obi szóból oboa lett, ami szintén a 'baj, szívás' jelentést integrálta.

Igazán csak akkor érthető ez a nyelv, akkor érezhető át a hangulata, ha az ember mint sorkatonáé éli át az egészet. Kívülről egészen másképp fest a dolog.

Végül még két dolgot említek meg. Más laktanyákban járva tapasztaltam, hogy bizonyos kifejezések náluk is ugyanúgy élnek mint Lentiben, de sok a helyi, lenti specialitás. Másodszer: ez a munka, illetve a jegyzetek végleges rendezése leszerelésem után egy évvel készült el, így már nem mindenre emlékeztem pontosan. Lehet némi keveredés a köznyelvi és a lenti kifejezések között, de igyekeztem pontos, ám korántsem teljes képet nyújtani a címben megfogalmazott témáról. A teljesség hiányát -- remélem -- újabb gyűjtések pótolják majd.

SZÓTÁR

I. Szavak

AGGÓDIK i 'vki jogosan v. fölöslegesen túlzott mértékben kér, elvár, megkövetel valamit, ami a többség számára ellenszenves'

ALÁKAVAR i 'bezavar más illető terveibe'

ALÁSÓ fn 'gyalogsgági ásó'

ANYAG fn 'szesz, ital'

APÁNK fn 'tekintéllyel rendelkező előljáró' Pl. Szabó apánk megint bekeményített.

ATOM fn csak mondatban használatos ; Be volt nyomva, mint az atom. 'Nagyon be volt rúgva.'

ATYA; ATYUS fn 'teológushallgató sorkatona'

BARLANGLAKÓ fn 'aki nem teszi be maga után az ajtót'

BEBÜNÖZIK i 'vmi szabálytalanságot követ el, pl. fogdába kerül, leittasodik, nem ér vissza a laktanyába időre, késik stb.'

BEKAVAR i l. alákavar de annál általánosabb jelentésű: vmi vagy vki 'bezavar valamibe'

BEKEMÉNYÍT i 'egy előljáró szigorúan vagy túl szigorúan vesz valamit, pl. fölsúroltatja a körletet, nem enged haza stb. '

BELSZOLGA fn 'belszolgalat'

BIVALY (BIVALYARCÚ), BAROMARCÚ 'hülye; ostobaságot elkövető egyén'

BIVALYKODIK i 'hülye módon csinál vmit'

BOCIPULMAN fn 'Élőállat szállítására gyártott vagon, melybe két-két fapolcot szerelnek be. Ezeket alhatnak a gyakorlatra szállított katonák'.

BUKTA fn 1. Nagy bukta volt! 'lebukás' Ebben a kifejezésben a bukás főnévből. 2. 'aknavető'

BUKTÁS fn 'az aknavető kezelője'

BUNGI fn 'olyan hely, beosztás, szituáció, ahol nem kell dolgozni'

BUNGIS fn és mn 'az a személy, aki sokat "lóg"' Melléknévként pl. Nagy bungis állása van.

BUNGIZIK i 'lóg'

CENTI fn 'centiméterszalag, melyen az idő múlását jelzik a sorkatonák. Minden nap egy cm-t levágnak belőle. Általában körkörösén föltekerek egy nyél köré, így a nyélnél fogva rázni lehet. 'L. a Frazémáknál: berázza a centit

CSELLÓ fn 'hadtápmunka'

CSIKÁGÓ fn 1. 'botrány, nagy zűr, fölfordulás', 2. 'nagy szivattás vagy fenyítés'. L. szivattás, dantesz

CSOCSESZ: CSOCSI fn 'a csóka becézése' Az öreg jelzővel szokták használni

CSÓKA fn 'harmadidőszakos katona becézve'

CSÚZLI fn 'géppisztoly' l. géppityu

DANTESZ fn l. csikágó

DAC KERÉK ejtsd: dakkerék 'a fül körül mélyen körbevágott haj'

DICSÓ mn (Gúnyos említés) 'általában híres, bár nem feltétlenül az'. Na, ott megy a dicső 4. század!

DÍZSMENET! 'Távozz!'

DOLOG fn 1. Ebben a kifejezésben: Az csak egy dolog. 'ez nem lényeges, nem számít'; 2. Ebben a kifejezésben: Az egy dolog, hogy... 'az is igaz, hogy ...'

DÖGLÉS fn 'pihenés'

DZSUMBUJ fn 1. 'gazos terep'; 2. 'rendezetlen állapot, körülmény'

DZSUVÁS mn 'piszkos, koszos, retkes, sáros'

ELAKAD 'befejeződik' befejez' pl. Akadj már el! 'Fejezd be a szöveget!'

ELÓAD i 'csinál vmit' pl. Én már csak így adom elő. L. a Frazémáknál: Az öreg már csak így adja elő!

EMBERKEDIK i 'érezteteti a hatalmát' L. keménykedik

ELVETEMÜLT fn 'az a személy, aki rosszat, hibásan, ügyetlenül csinál vmit' p. Mit csinál maga, elvetemült?! L. a Frazémáknál: Maga el van vetemülve!

EZREDDIZSI fn 'ezredsortakozó'
-FELE Ezt az irányjelző utótagot minden igekötőhöz hozzáteszik. Valószínűleg nyelvjárási hatásra terjedt el. pl. Vedd a surcít fölfele! Pakolok befele.
FELDOB i 'feljelent' L. felnyom
FELNYOM i L. feldob
FOGLALKOZIK i az érdekel, törődik vkivel helyett használatos pl. Mit foglalkozol vele? 'Ne törődj vele!'
FÓKA fn 'fölmósorongy'
FOXI fn 'fogda'
FÓHANGYA fn 'főhadnagy'
FUTI: FUTKOSÓ 'büntető zászlóalj' Eredete: állítólag ezekben a laktanyákban mindenhol csak futva lehet közlekedni.
GERENDA fn 'sorállományú rangjelzés, amely 1-2-3 vízszintes barna csíkból áll'
GÉPPITYU fn 'géppisztoly' L. csúzli
GLADIÁTORKÉPZŐ 'olyan laktanya, ahol rajparancsnokokat képeznek'
GÓR i 'hajigál, rak pl. ruhát a málhazsákba'
GUMI fn 'másodidőszakos katona'
GUMIJÓSKA fn 'másodidőszakos katona' L. gumi
GYÍK¹ fn 'a felderítő gúnyneve'
GYÍK² mn (kopasz gyík) Ld. kopasz, fiatal katona
GYÍKHÚS fn 1. 'felvágott'; 2. 'konzervhús'
GYÍKVERSENYZŐ L. gyík 2!
GYOHÁR fn 'elsőidőszakos katona' L. kopasz
GYORSÍTS i 'Igyekezz!'
HTK-BTK szójáték a két betűszós szakszóra Ha elvész vmi, írnak róla egy HTK-s papírt. 500 Ft fölött meg kell téríteni, különben érvénybe lép a Büntető törvénykönyv
HAZATAPOGAT i 'hazamegy'
HEGYEK 'Minden, amiből sok van' pl. Időhegyek vannak még estig.
HELYBETOPI i Mikor valaki 'nem mehet haza'
HEPA i l. pihi
HÓMÉRŐZIK i Akkor mondják, ha túl közel menetelnek egymáshoz, azaz az egyik nemi szerve belelóg a másik alfelébe

IDEGESKEDIK i 'siet' pl. Lehet idegeskedni! 'Siess már!'
INFRÁS fn és mn 'szemüveges' Utalás a speciális éjszakai látókészülékre.
IRMA! Betűszó: 'Itt Rohadok Meg, Anyám' Ezt kiabálják a kopaszok meg a gumik, mikor az öregek leszerelnek.
IZMOL i 'erőlködik' pl. Mit izmolt, hogy fényes legyen a surcija!
KANALAZÁS fn egy kanál lapos felével a másik hasára csapkodnak
KAPTÁR fn 'fogda'
KAVAR i 'futkos, intéz, magyaráz, de speciális jelentésben, Pl. mert haza akar menni
KAVAR fn 'zúr' Pl. Kavar van.
KEMÉNYKEDIK i 'előljáró szigorúan cselekszik, intézkedik'
KENI-VÁGJA (a témát) 'ügyes (vmiben)'
KILÓS fn 'százados'
KIMEREDÉS: KIMARCSI 'kimaradás'
KISZ-FÜRER fn 'KISZ-titkár'
KITALÁL i Ebben a kifejezésben pl.: Ki ne találd, hogy elviszed! 'azt ne hidd!'
KOLBÁSZOL i 'tévelyeg, ténfereg, mászkál'
KONZERVNYÚL fn 'harckocsizó'
KOPASZ fn és mn 'első időszakos katona' A kopasz és a kopár után gyakran odateszik a gyík szót. L. gyohár. Alakváltozatai: kopcsó, kopter, kopár
KOTONNYAKÚ (gumijóska) fn 'másodidőszakos katona' L. gumi
KÖCSÖG fn és mn 1. 'buzi'; 2. 'buta, ostobán viselkedő'
KŐKEMÉNY (belsőszolgálat) hasonló a dicső jelzőhöz. Gúnyos, általában a szolgálatokra, beosztásokra alkalmazzák
KRUMPLIPITYU! megszólítás, jelentése nincs
KUPOLANYÚL fn 'a harcjármű lövegformájának irányzója' L. toronnyúl
LAFÓ fn 'laktanyafogság'
LEGJOBB mn 'jó' Pl. - Ez így jó lesz? - Legjobb!
LEHET a ható ige itt felszólítást fejez ki: lehet + főnévi igenév pl.: El lehet dugulni 'fejezd be!', Lehet idegeskedni! 'siess!'
LÓ fn 'aknavető' gúnyneve'

MACSKAJANCSI i 1. 'csomagolni'; 2. 'élelmet pakolni, pl. amikor otthon az úticsomagot sok élelemmel telerakják'; 3. 'átad, odatesz', pl.: Málházd ide azt az újságot!

MALAC fn 'harckocsilőszer'

MATAT i 'Vki vmit cselekszik, csinál. Akkor használják, ha vagy mindegy, hogy az illető mit csinál, vagy a beszélő nem tudja. A köznyelvinél tágabb értelmű, bármit takarhat'

MEGFELELŐ 'jó' Kifejezetten pozitív dologra közömbös szóhasználat.

MEGHAT Ezekben a kifejezésekben Kit hat meg? Nem hat meg. 'érdemel'

MEGMAGYARÁZZA 'kimagyarázza, tovább fűzi a szót, megindokolja' pl.: Ne magyarázza meg, mi maga, tápos?

MESTERHÁRMAS 'az előtér, WC és mosdó együttese hivatalosan vizesblokk'

NÖVEKEDÉSGÁTLÓ 'vállszi'

NYOLCKÉMÉNYES 'fogda'

NYOMAT 1. Ebben a kifejezésben: Egy hete mi nyomatjuk az őrséget. 'Őrséget ad'; 2. 'gyakran csinál vmit' pl.: Egész nap nyomatták a blúzt a rádióban.; 3. 'odatesz, odébbhelyez' pl.: Nyomasd ide azt a széket!

NYÚL: NYUSZI 'lövészkatona'

NYULÁSZKODIK 'a gyakorlóterén harcászcodik'

NYUSZIBUSZ 'a gyalogság harcjárműve'

OBI L. szivatas

OBIZIK 'rosszul jár'

OBOA L. obi

OBSIT 'régimintára készített leszerelő levél; a leszerelő katonák maguknak készítik emléknék'

OXIGÉN, OXI 'oké, rendben van'

ŐCSÉM! csodálkozást fejez ki

ŐCSISAJT! poénos megszólítás; az őcsi! mintájára alakult ki, mely egyben egy sajt neve is

ŐREG fn és mn 'harmadidőszakos katona'

ÖRÖMKÖDIK i 'kedvét tölti vmiben'

ŐRVEZÉR fn 'őrvezető'

PÁNCÉLOS fn 'konzerv'

PIHI fn 'pihenés'

PIHIZIK i 'pihen'

PIZSAMÁS mn és fn 'rang a vezérőrnagytól fölfelé két csík hosszában a nadrágon'

PÓNI fn '82 mm-es aknavető személyzete'

RÁJÖN 'rájön, hogy tévedett' Ilyen kifejezésekben, pl.: Majd rájössz, hogy aludni fogsz! Majd rájössz, hogy mikor mész haza! Arra te külön rájössz! Alakváltozatai: rácsobog, csobban, csoborog, csobizik, rádöbben, rádöbizik, rászobban, rázizeg, zizzen

RIGÓ: SÁRGARIGÓ 'civil főiskolát végzett sorállományú tiszteltyettes'

RODÉZIA fn L. csikágó

RÜSZÜ fn 'elsődídszakos katona' L. kopasz

SÁRHÁNYÓ fn 'fül körül körbevágott haj' L. DAC-kerék

SIKAMIKA fn 'súrolókefével való kősúrolás' Ebben a játékos párbeszédben utalás a „japános” hangzásra: - Mit adnak ma este? - Új japán filmet. - Mi a címe? - Sikamika.

SIVÁR fn és mn 'elsődídszakos katona' L. kopasz

SKULÓ fn 'géppisztoly és géppuska löszere'

SUNNYOG: MEGSUNNYOGJA i 'munkát, feladatot kerül'

SUNNYOGÓ fn 'aki sunnyog'

SURRANÓ: SURCI 'bakancs'

SZÁZLÁBŰ fn 'súrolókefe'

SZEVASZ! 'na, tessék; erről ennyit!'

SZÍVÁS fn Olyan eset, amikor vkivel rossz történik.

SZIVATÁS 'az, ha vki szándékosan rosszat tesz vkivel'

SZOCPROBLÉMA eredete: a szociális probléma, hivatalos kifejezés (jelentése: családi probléma. Ilyen kontextusban, pejoratív értelemben használatos: - Elhagytam a kulacsomat. - Egyéni szocprobléma.

TANKCSAPDA fn 'olyan apró szemét, amelyet söpréskor elhagytak'

TÁP fn 'kaja, étel'

TÁPI-HÁPI a rím az előfelvételizésekre vonatkozik néha: fiatal őrmester is Alakváltozatai: tápi: tápiószecső, 67 mintájú

TÁPOS 'előfelvételis'

TÁPOSKODIK i 'úgy viselkedik, ahogy a táposok szoktak'

TÉESZ (TSZ) fn 'továbbszolgálat' pl.: A Kovács is beadta a téeszt!

TORONYNYÚL 'a harcjármű lövegtornyának irányzója' L. kupola-nyúl

ÜGYAL fn 'ügyeletes alegység'

VAKHANGYA fn 'ügyetlen ember, de inkább konkrétan a látás korlátozottságára vonatkozik

VIGYÁZZÁL i jelentése hasonló a köznyelvihez, de nagyon közkedvellt fordulat

VILÁGTALAN mn és fn 'ügyetlen nem feltétlenül a látással függ össze' L. vakhangya

VILMA betűszó: 'Végre Itt a Leszerelés, Megyek Anyám! L. IRMA!

ZIZI fn 'édesség, édes étel'

ZIZIS fn 1. 'előfelvételis'; 2. 'aki szereti az édességet' közkeletű vélekedés volt, hogy általában a táposok szeretik

ZSIBI: ZSIBI-TIBI fn 'pihenő'

ZSIBIZIK i 'pihen' L. pihizik!

II. Frazémák

AZ IDŐK SZAVA a centi zizegése rázás közben

AZTÁN HADD SZOKJA! Ilyen kifejezésben, mint pl. Bedurrantottam a kályhába, aztán hadd szokja! Ezt szokták a mondat végére tenni, ha vmit erős igénybevételnek tesznek ki

BARBARÁT! tréfás: 'balra át'

BEADJA A TÉESZT 'aláírja a továbbszolgálat'

BEDURRANT A KÁLYHÁBA 'jól befűt'

BE LEHET FEJEZNI! 'fejezd már be!' udvarias felszólítás L. lehet!

BELEHUGYOZNÉK A KONNEKTORBA. 'reménytelen eset' 'öngyilkos gyilkos lennék Általában: ha nekem annyi napom lenne hátra, mint neked, akkor...

BERÁZZA A CENTIT 'nyelénél fogva rázza a centit, ezzel mutatva másoknak, hogy neki már csak ennyi van hátra'

BE VAN NYOMVA/ÁLLÍTVÁ 'be van rúgva, részeg'

BIZTOS... (büszke, öntudatos) 'lámosak; de azt tudod-e...' Pl. Biztos öt napra megyek haza.

BIZTOS BOCS! fölényes, az előző fokozott formája, nagyképű is lehet

BIZTOS NEM MA KEZDTEM 'értek én ehhez ugyebár? '!

BOCCS! eredete: bocsáss meg, de nekem van igazam! A mondat első szavának rövidítése. Hasonló jelentései: Állj meg! Vigyázzál,...! (Eredetétől eltérően nem udvarias.

BUKJON RÁ A FÓKÁRA! 'mosson fel!' L. fóka!

DUMA KIŐ a dumát kilőni rövidítése 'csönd legyen!'

ÉDESANYÁM, NEM PERDÜL A ROKKA. 'nem sikerül pedálozni'

EFE ÁLLOMÁNY betűszó az egyetemi előfelvettekre

EL LEHET VITORLÁZNI! 'menj el!'

EL LEHET ZIZEGNI! 'menj el!' Pl. El lehet zizegni az újságról! (ti. én akarom olvasni az újságot)

EL NE TALÁLD, HOGY... 'verd ki a fejedből!'

ELMONDANÁM, HOGY... fölényes mondatkezdés, mindig a mondat elején áll

ENNEK ANNYI! L.: Ennek annyi.

ENNEK KAPÁLTAK 'ennek vége (lerobbant, megdőglött)'

EZER NAPÚ JÓSKA 'elsőidőszakos katona'

FEJEZD BE! 'hagyd abba!' Nagyon gyakori

FELEJTSD EL, HOGY... L.: El ne találd!

FELROBBANT A SZÁJÁBAN A FOGKEFE. 'szőrös, borotvátlan'

FÖLFELE CSAK MOSOLYOGHATSZ/FÖLFELE CSAK MOSOLYGUNK. 'komoly figyelmeztetés; fölfele a legteljesebb alázatot mutasd!'

FRISS HÚS 'a bevonuló fiatalok, kopaszok

HAGYJA A FUTÁST, ROHANJON! a futás! vezényszóra szokta a rajparancsnok mondani

HÁTSZELE VAN. 'protekciója van'

HAZAVIGYELEK A ZSEBEMBEN/KIMENŐTÁSKÁMBAN? Ha megy vki haza, poénkodik az ott maradókkal

HIVATÁSA SZIVATÁS szójáték, 1. szivatás!

IDŐNK, MINT A TENGER. szólás, amely a lassan múló időre vonatkozik

JÓBARÁT! 'jobbra át!' L. Barbarát!

KALAP, KABÁT! 'ennek vége! ennek annyi!'

KAPTOK PÁSZKÁT! 'na, majd megtudjátok! rádöbrentek ti is!'

KARBA FESZÍT, SURRANÓ REPED. (gúnyos) 'izmos, erős'

A KÉK SZEGÉLYEN KÖZLEKEDÜNK! a kék szegély a csempe szélén 5 cm-es festékcsik; a folyosó felmosásakor mondják, nehogy összejárják

KI AZ, ÖREG KATONA? 'ő is számít valamit?!'

KI NEM SZARJA LE!? 'kit hat meg?'

KI NE TALÁLD, HOGY... L.: El ne találd, hogy... Jellegzetes megszólítás, ha vki érezhető fölényben van.

KI VAN KATTANVA (AKADVA). 'ki van borulva' Pl.: Ki voltam rá kattanva (agyilag).

KOPASZ, MINT A VILLANYKÖRTE. szóláshasonlat a kopaszra KÓBALTÁS EMBER 'ezredfodrász'

LEHET ALAPÁLLÁSBA ÁLLNI! 'sorállományú előljárója ezzel érzékelteti, ha alárendeltje kezdi túllépni a kereteket vele szemben 'vedd magad észre!' Eredete: előljáróval való beszéd közben alapállásban kell állni.

LEHET PRÓBÁLKOZNI! 'próbáld csak meg!' L. lehet

LENYOMLAK, MINT A BÉLYEGET. 'jól elverlek' (nem komoly fenyegetés.)

MAGA EL VAN VETEMÜLVE! Nem komoly figyelmeztetés, rákiabálás, ha vki vmit rosszul csinál L. elvetemült (ha menetelés közben halkán énekelnek, akkor szokta kiabálni a rajparancsnok

MAJD ÉN KILÉPEK! 'elmarasztalás: 'lépj ki!' Vagy még: Én meg majd kiöntöm a vizet! 'öntsd ki a vizet!'

MAJD RÁDÖBBENSZ/RÁJÜSSZ! 'nincs igazad; azt te csak gondold! L. rájön!

MEGBUKOTT, MINT ROTTENBILLER. 'vmi szabálytalanságon rajtakapták'

MENET KIFELE! 'távozz!'

MER' IGEN! 'Nem' Pl. Mer' elvitte! (= 'dehogy vitte el')

MI EZ A (NAGYFOKÚ) DÖGLÉS? bárki mondhatja, ha látja, hogy fekszenek az ágyon, s nem foglalkoznak semmivel

MILYEN SZÍNŰ...? 'milyen?' Pl. - Már négy óra van. - Milyen színű négy óra? - Még csak fél négy van! Rá a poénos válasz, ha biztos a dolgában) Valószínű.

MISKAFAI JÁRAT ' személyek, akik Bárszentmihályfáról rendszeresen italt hoznak'

MISKAFAI RETTENETES/MISKAFAI KERÍTÉSSZAGGATÓ a miskafai italok neve, utalva minőségükre

MOTOROS FÓKA 'söprűre, partviszra csavart fölmosórongy' (Gyorsabb a hagyományos, kézi fölmosásnál. Hibája, hogy nem olyan alapos a vele végzett munka.)

MUTASS VALAMIT! öreg katona mondja: 'van centid? Mutasd a centidet!'

(MI EZ A) NEGATÍV KISUGÁRZÁS ' Vki nagyon pesszimista'

NEHOGY... Ebben a kifejezésben pl. Nehogy itt hagyjam az egészset! 'mindjárt itt hagyom az egészset'

NEHOGY A NYÚL VIGYE A PUSKÁT! valamilyen képtelenségre mondják NEHOGY AZ ÁLLOMÁS FÜTYÜLJÖN A VONATNAK! L. az előzőt!

NEM HAT MEG /A NYOMOROD/. 'nem érdekel'

NEM HATOL MEG! 'nem hatsz meg!' Az -sz helyett az -ol ige-rag használatára egy példa Valószínűleg tájnyelvi hatás.

NEM SEMMI (SÁMLI/PISKÓTA)! 'ez nem akármilyen!' (Mind a három fordulat azonos jelentésű)

NEM VAGYOK GECI, DE GÁZ! akkor mondják, ha az előljáró magyarzkodik, hogy kellemetlen parancsot kell kiadnia

NEM VOLT MEGDUMÁLNI! 'ne dumáld meg, ne magyarázz, csináld, amit kell!'

NE SZOKJA MEG!/ERRŐL SZOKJÁL LE! 'legközelebb ilyet ne csinálj!'
NE TÁJÉKOZÓDJON? MINT A POSTAGALAMB! 'ne forgassa a fejét a sorban!'

OBI TÁRGYA: SZIVATÁS. szójáték a foglalkozások megkezdésének mondatára: A foglalkozás tárgya... (ide általában egy nehéz feladat kerül

(Ó), TE TŰZ! Csodálkozásakor, vagy kis bosszankodáskor mondják AZ ÖREG (+állítmány E.sz. 3. sz.-ben) Pl. Az öreg lefekszik önmegszólítás

ÖREG HAL MÁR NEM RAKÉTA. 'az öreg katona már nem tud sietni'

AZ ÖREG MÁR CSAK ÍGY ADJA ELŐ. 'én már csak így intézem a dolgaimat'

PIHI, BUNGI, ZSIBI. 'pihenés'
PIROS BICIKLI Ebben a kifejezésben pl. Beindult a piros bicikli.
'protekcio'
PIROS TELEFON 'protekcioja van' l. piros bicikli
REMÉLEM, ÉRZED... 'remélem, tudod,...' pl.: Remélem, érzed,
hogy már mindent megettünk!
RENDEZI A SORSÁT 'elbánik vele; elrendez, elintéz'
ROBBAN A 150 'ma érte el az időviszasszámlálás a 150. napot'
200, 100, 50 szintén
SEGGET CSINÁL A SZÁJÁBÓL 'szövegei ellentmondanak egymásnak'
SOKAT TUD 1. 'megmagyaráz, tudálékoskodik, akadékoskodik';
2. 'sokat követel, akar' pl.: A belszolgálat már megint
ssokat tud.
SZÍVJÁL GÁZT! Kb. 'fulladj meg!'
SZÍV, MINT A TORKOSBORZ szóláshasonlat, l. szívás
SZOMJAS AZ ÖREG. finom felszólítás hozhatna vki az öreg ka-
tonának vizet'
SZORÍTSA KI A LEVEGŐT A KANCSÓBÓL! 'hozzon vizet a kancsóba'
SZÜNET LEKÜZDVE! 'vége a szünetnek'
TE CSAK JELENTHETSZ! 'te beosztott vagy, nem több'
TISZTA KOSZ! 'visszakozz!'
TISZTÁN LÁTSZIK 'nyilvánvaló, világos'
UMBALA-UMBALA. 'szívás van'
ÜGYAL KIDZSAL. 'az ügyeletes alegységnek riadó'
VAN CENTIJE? 'öreg katona az illető?'
VILÁGTALAN VAKHANGYA l. vakhangya
VILLANY LEÓ! ' valaki kapcsolja le a villanyt!'

III. Szójátékok

ÉN, CSÍKOS HÁTÚ, KURTAFAKÚ KISMALAC, KÉREK ENGEDÉLYT AZ ÖREG
VADKAN MAKKOSÁBA BECSÖRTETNI! a benntartózkodás hivata-
los kérésének poénos elferdítése
EZ MIRE SZÁMOL? A KEZÉRE? 'eltéveszti a számolást, vonulás-
kor lépéstartásnál szoktak számolni '
HA A KATONA ÁLL, AKKOR LEÜL. HA LEÜL, AKKOR LEFEKSZIK. HA LE-
FEKSZIK, AKKOR ELALSZIK. HA ELALSZIK, AKKOR ÁLMODIK. Ha
ÁLMODIK, AKKOR OTTHON VAN. HA OTTHON VAN, AKKOR NEM JÖN
VISSZA. szójáték, amely a katonát jellemzi 'kell, hogy
dolgozzon, ne jusson ideje a gondolkodásra'
KIZÁRÓLAG KATONAI KANTINBAN KAPHATÓ KÖRKÖRÖS KERINGÉSRE KIKÉP-
ZETT KILEN KILENCVENÉRT KAPHATÓ KOPASZKÁBÍTÓ KÉZI KÉSZÜLÉK.
szójáték azonos hanggal kezdődő szavakkal a centire, lé-
tezik frappánsabb és hosszabb változata is
MEGHAT? IGEN. 121 MEG 6. 'érdekel ez téged?' bármely témával
kapcsolatos lehet; a számadatok mindig az aktuális időre,
napra utalnak (jelen esetben 127 napja van vissza az il-
letőnek)
MOST AZT MESÉLD EL, AMIKOR KIRÁLYFI VOLTÁL, ÉS TÜZET KÉRTÉL A
SÁRKÁNYTÓL! nagy, romantikus mesélésre mondják
NEKED HÁROM HÉT VAN VISSZA: EZ A HÉT, JÖVŐ HÉT MEG, 87! ezzel
vígasztalták a kopaszokat, akik 1987-ben szereltek le
SZAVASZ, TAVASZ! a szójátékot köszönéskor szokták használni
VILLANY LEÓ, DUMA KILÓ. 'csönd legyen!'

IV. Mondókák

1. AKI BUTA, AKI ERŐS, ABBÓL LESZ AZ AKNAVETŐS!
2. AZT BESZÉLI MÁR AZ EGÉSZ VÁROS: AGUSZTUSBAN LESZEREL A TÁPOS.
az 1986-os sláger aktuális átköltése
3. ENNEK ANNYI, MEG EGY (CSATOS) BAMBI. L.: Ennek annyi!
4. GUMI VAGYOK, GECI VAGYOK. ÖREG VAGYOK, BELESZAROK. 'a fiatal
tisztos még aggódik, az öreg már nem törődik semmivel'
5. ITT HAGYOM A TANYÁTOKAT, B...-TOK AZ ANYÁTOKAT! leszerelés
tájékan mondják
6. KÉZ FELJÖN, LÁB KIPÖRÖG, FÜLEK HÁTRACSAPÓDNAK, ENYHE ÉGETT
GUMISZAG. ' valahogy így kell futni'
7. A KOPASZOK VESZEKEDNEK. AZ ÖREGEK LESZERELNEK. 'kopasz szo-
kás veszekedni, egy öreg már nem veszekszik semmiért'
8. KOPASZ VAGY ÉS SOK A NAPOD, CSÓSZÁJFÉKBE VERD A F...OD!
Csőszájfék: 'a géppisztoly csövére szerelt toldalékcső,
körbe lyukakkal'
9. LAZA VAGYOK, MINT A TÚZOK, AGUSZTUSBAN HAZAHÚZOK. mondóka
az augusztusi leszerelésre
10. MÁSFÉL ÉV LENTI HELYREBILLENTI.
11. MÉG EGY (KETTŐ STB.) VASÁRNAS, ÉS ITT HAGYOM A VASÁGYAT.
csupán a szám változik, attól függően, hány hete van még
12. NEKEM ENNYI, NEKED MENNYI? miközben a centit rázzák, ezt
mondják
13. NEKEM FOGY, NEKED HOGY? centi rázása közben mondják
14. NE NÉZZÉL, KÉRDEZZÉL! akkor mondják, ha vki 'csak mered
a másakra'
15. NE SZÓLJ, CSAK INTS, MÁR 37 SINCS. 'már 37 nap sincs hátra'
16. NÉZD, A BARMOK, NÉZD A MARHÁK, CSÍKOS VIZET HONNAN HORDJÁK!
akkor mondják, ha 'kevés víz van a fókában, és megma-
rad a vonal, a csík a kövezeten'
17. ÖREG HAL MÁR NEM MINDENT HALL.
18. ÖREG TÁPOS NEM RAKÉTA, BALLAG, MINT A TEKNŐSBÉKA.
19. ÖREG TÁPOS NEM REZEL BE, VISSZAJÖN MAJD KÉTEZERBE. utalás
arra, hogy 'egyetem után még fél év katonaidőt le kell
tölteni'
20. TÖBBET ÉR EGY ÖREG TÁPOS, MINT AZ ÖSSZES HIVATÁSOS.

V. Párbeszéddek

- ERRE MIT LÉPSZ? 'na, erre mit tudsz szólni? hogy reagálsz?'
(A kérdésben a lép ige átvitt értelmű. Az alábbi gyakori
válaszok viszont a konkrét jelentésre utalnak:
- Keményet ballal. - Keményen ballal. - Kemény balt.)
- HOL VAN?
LESZERELT KÉT GYEREKKEL. tréfa; ui. két gyerekkel csak egy
évig katona az illető
- HOL VAN?
MAGÁN KÍVÜL. konkrét kérdésre egy szókapcsolat a válasz
HOVA MENT XY?
TÖNKRE! párbeszéd szójáték az állandó határozós szó szer-
kezettel
- KÉRDÉS VAN? NINCS. NEM IS LEHET. monologikus szólássor; való-
színű vkinek eligazításkor a szavajárása lehetett
- MELYIK A LEGNAGYOBB ÁLLAT?
A BELSZOLGÁLAT! lehet akár monológ is
- MI VAN?
OBI VAN. párbeszéd a szívásra
- PARANCS, ÉRTETTEM. KÉREK ENGEDÉLYT MEGHUNYÁSZKODNI! finom fi-
gyelmeztetés, ha 'vki irányítani akar pedig nem felettes'

Készült az ELTE Soksoroztőüzemében
350 példányban
Copyright: Főlőp Tamás, 1991
Felelős kiadó: Dr. Hunyady György
Felelős vezető: Arató Tamás
ELTE 91190